

Akkreditering av miljøkontrollører (EMAS) og sertifiseringsorganer (ISO 14001).

Status og utviklingstrekk

Av Arve Thendrup

Arve Thendrup er senioringeniør i Norsk Akkreditering

Innlegg på seminar 2. oktober 1997

Akkreditering sikrer tillit

Sertifisering er en kommersiell tjeneste som i prinsipp kan tilbys av hvem som helst og der markedet bestemmer om et sertifiseringsorgan er interessant og konkurransedyktig. For å unngå at useriøse sertifiseringsorganer ødelegger renomméet til de seriøse og til hele ordningen, velger seriøse sertifiseringsorganer å få sin virksomhet overvåket ved akkreditering. Dette innebærer i Norge at Norsk Akkreditering (NA) vurderer organet og går god for at kompetanse, organisering, sertifiseringsprosedyrer mm tilfredsstillende kravene i internasjonale standarder for hvordan et sertifiseringsorgan skal arbeide. Akkreditering av sertifiseringsorganet gir tillit for bedriftene som søker om å bli sertifisert og til bedriftenes kunder når de er blitt sertifisert. NA har gått inn i internasjonale avtaler som innebærer at norske akkrediterte tjenester også anerkjennes i utlandet.

Deltagelse i EMAS-ordningen er

også frivillig sett fra industrien. Men dersom en ønsker å delta, er forholdene rundt delttagelse regulert ved lov eller forskrift; i Norge er EMAS-ordningen inntatt i Forurensningslovens §52c. Her heter det at miljøkontrollører skal akkrediteres av et organ som pekes ut av hver enkelt medlemsstat.

Den første norske bedriften ble registrert i EMAS-registret i Brønnøysund i desember 1995. Status per 20. september 1997 er at 23 norske bedrifter er registrert. Antall ISO 14001 sertifiserte bedrifter er noe lavere enn dette. Tallene kan synes lave, men det tar tid for bedrifter å etablere et miljøstyringssystem og få det verifisert. Antall registrerte bedrifter i noen land i Europa er vist i tabellen på neste side.

Akkreditering - hva og hvordan

Akkreditering og sertifisering er vurdering av samsvar med standarder
Akkreditering brukes i diplomatiet som en bekreftelse på at en ambassadør har fått sitt lands fullmakt til å utføre sitt

Tabell 1.**Antall EMAS registrerte bedrifter i noen land per 20. september 1997.**

Land	Antall EMAS registreringer	Antall EMAS registreringer per 1 mill. innbyggere
Tyskland	825	10
Østerrike	80	10
Sverige	70	8
Danmark	30	6
Norge	23	5
Finland	7	1
Nederland	15	1
Storbritannia	40	1

verv. Ordet brukes også med tilsvarende betydning på andre områder. På det tekniske området er akkreditering *"en offisiell anerkjennelse av at en organisasjon arbeider i henhold til et dokumentert kvalitetssystem og har demonstrert kompetanse til å utføre spesifiserte oppgaver"*. Sertifisering er *"påvisning av at det er tillit til et produkt, en prosess eller tjeneste er i samsvar med en spesifisert standard eller et normgivende dokument"*. Både akkreditering og sertifisering er former for samsvarsvurdering, dvs vurdering av produkt, tjeneste mm mot klart beskrevne krav i en standard el. l., og bekreftelse på at kravene er tilfredsstilte.

Norsk Akkreditering har sentral rolle i norsk kvalitetssikring

Bare NA utfører teknisk akkreditering i Norge. Denne myndigheten er gitt av regjeringen ved Kongelig resolusjon av

7. juni 1991 og 7. oktober 1993 på bakgrunn av Stortingsproposisjon 106 (1989-90). NA er en avdeling i Justervesenet som er en offentlig etat under Nærings- og handelsdepartementet. Akkrediterte virksomheter viser sin status ved å benytte NAs logo, fig. 1, i aktuelle sammenhenger. Dette gjelder også bedrifter som har et akkreditert sertifikat.

Hvilke krav stilles for å bli akkreditert?

Kravene til miljøkontrolløren er fast-

Figur 1: Norsk Akkrediterings logo kan benyttes av alle som er akkreditert eller sertifisert av akkreditert sertifiseringsorgan.

satt i EMAS forordningen. Kravene til organisasjoner som ønsker å sertifisere miljøstyringssystemer er fastsatt i EN 45012 "Generelle krav til sertifiseringsorgan for sertifisering av kvalitets-systemer". Kravene i EN 45012 er mer detaljerte og omfattende enn det som beskrives i EMAS. Grunnen til dette kan være at enkeltpersoner også skal kunne akkrediteres under EMAS ordningen, mens kun organisasjoner kan akkrediteres som sertifiseringsorgan. Når det er organisasjoner som søker å bli akkreditert som miljøkontrollør (Det er kun organisasjoner som har søkt i Norge. Det samme er tilfelle i de aller fleste europeiske land med unntak av Tyskland, Østerrike og Frankrike) legges EN 45012 også til grunn for disse akkrediteringer. Dette skyldes at det er liten grunn til å lage et skille mellom disse to former for 3. parts godkjenning av miljøstyringssystemer.

EN 45012 er en slags kvalitetssystemstandard for sertifiseringsorgan. Den har følgende kapittelinndeling:

1. Omfang
2. Definisjoner
3. Generelle krav
4. Administrativ struktur
5. Styrets mandat
6. Organisasjonsstruktur
7. Sertifiseringspersonell
8. Dokumentasjons- og endringsstyring
9. Registreringer
10. Sertifiserings- og overvåkningsprosedyrer
11. Nødvendig sertifiserings- og overvåkningsutstyr

12. Kvalitetshåndbok
13. Fortrolighet
14. Publikasjoner
15. Anker
16. Intern revisjon og regelmessig gjennomgåelse
17. Misbruk av sertifikater
18. Klager
19. Tilbaketrekning og annullering av sertifikater

For å sikre en lik forståelse av denne standarden i Europa, har EAC (se omtale senere i artikkelen) laget retningslinjer for bruk av standarden innen miljøstyring. Det er i dette dokumentet "EAC/G5: Guidelines for the Accreditation of Certification Bodies for Environmental Management Systems" vi finner de konkrete beskrivelser av hvorledes Norsk Akkreditering forventer at sertifiseringsorganer møter kravene i standarden. I det følgende gis en nærmere presentasjon av noen av disse retningslinjene:

§4. Administrativ struktur:

Sertifiseringsorganet skal ikke tilby konsulenttjenester med sikte på å utvikle miljøstyringssystemer eller oppnå sertifisering.

Dersom en bedrift i samme konsern tilbyr konsulenttjenester skal styringen av sertifiseringsorganet være slik at sertifiseringen ikke influeres av slike andre aktiviteter.

Sertifisering og konsulenttjenester skal ikke markedsføres sammen.

Det skal ikke på noen måte indikeres at sertifiseringen vil bli lettere om en bestemt konsulent benyttes.

Sertifiseringsorganets struktur skal

sikre at de som tar beslutning om sertifisering er uavhengig av de som foretar selve revisjonen.

Styret eller fagstyret skal være slik sammensatt at alle berørte parter skal være representert og at ingen spesiell interesse dominerer. Berørte parter kan være næringslivet, brukerne av de produserte varer/tjenester, miljøvernmyndigheter, miljøvernorganisasjoner mv.

§7. Sertifiseringspersonell

Sertifiseringsorganet må demonstrere sin kompetanse for tre funksjoner:

- Sertifiseringsledelse
- Sertifiseringsrevisjoner
- Sertifiseringsbeslutning

Sertifiseringsledelsen må være kompetent til å gjennomføre rekruttering og trening av personell og å sette sammen et revisjonslag. Sentralt her er utførelse av en kontraktsgjennomgang for hver virksomhet som skal sertifiseres. Denne må som et minimum inneholde:

- 1) Definere innholdet i den virksomheten som skal sertifiseres,
- 2) Analyse av de miljøspørsmål som er eller kan være forbundet med virksomheten,
- 3) Beskrivelse av den kompetansen som kreves i revisorlaget, og
- 4) Bekrefte at de nødvendige ressurser er tilgjengelig.

Hvert medlem i revisorlaget må ha et overordnet kunnskapsnivå om miljøstyringssystemer, de viktigste miljøeffekter som kan oppstå i de forskjellige resipienttyper og revisjonsprin-

sipper. Dette kravet er satt for at revisorlaget skal kunne være i stand til å fungere sammen som et team.

Hver miljørevisor skal ha relevant utdanning på minimum høgskolenivå. Innen det område der vedkommende skal være revisorlagets ekspert skal han/hun ha minimum 4 års yrkeserfaring. Det er fire fagområder som skal være representert i revisorlaget:

- Miljølovgivning
- Ledelsessystemer og revisjonsmetodikk.
- Miljøforhold, herunder teknikker for kontroll med og reduksjon av utslipp.
- Teknisk kunnskap for den spesifikke bransjen.

Forøvrig vil kravene i NS-EN ISO 14012 "Retningslinjer for miljørevisjon. Kvalifikasjonskriterier for miljørevisorer" være en rettesnor for de krav som bør stilles.

§ 10. Sertifiserings- og overvåkningsprosedyrer

For å bli vurdert for sertifisering må følgende tre forhold være på plass:

- Miljøstyringssystemet må ha fungert i minimum tre måneder.
- Systemet med interne miljørevisjoner må være operasjonelt .
- En ledelsesgjennomgang må være utført.

Selve revisjonen skal utføres i to trinn: En for-revisjon og en sertifiseringsrevisjon.

Hensikten med for-revisjonen er

- 1) å gi tilbakemelding til organisasjonen om forhold som vil lette selve sertifiseringsrevisjonen,

- 2) å samle nødvendig tilleggsinformasjon om bedriften, og
- 3) å planlegge sertifiseringsrevisjonen.

Hensikten med sertifiseringsrevisjonen er

- 1) å bekrefte at bedriftens miljøstyringssystem er i overensstemmelse med standarden,
- 2) å avgjøre om miljøstyringssystemet vil sikre kontinuerlig forbedring og ivaretagelse av alle lovpålagte krav, og
- 3) å bekrefte at miljøstyringssystemet er implementert.

Slik foregår akkrediteringsprosessen

Prosessen for akkreditering varierer noe avhengig av hva slags organ det dreier seg om, men hovedtrekkene er de samme. Med søknaden om akkreditering sender organisasjonen kvalitets håndbok, arbeidsprosedyrer og ev. annen dokumentasjon. NA vurderer dokumentasjonen, og søker må da som oftest endre sin dokumentasjon. Revisjonen hos søker utføres av en gruppe bestående av ledende bedømmere og en eller flere tekniske bedømmere. I løpet av en eller flere dager går gruppen grundig gjennom organisasjonen og vurderer kvalitetssystem, arbeidsprosedyrer og kompetanse mm, for å verifisere at dette er i samsvar med standardens krav. Deretter observerer NA organisasjonen når den utfører sitt arbeid hos en kunde. Beskrivelse av alle observerte avvik utarbeides. Påviste avvik må rettes opp før NA fatter sitt vedtak. Vedtaket kan være innvilging av akkreditering i henhold til søknaden, innvilging av en del

av det søkte omfanget eller (i sjeldne tilfeller) avslag.

Vedlikehold av akkrediteringen

Akkreditering må vedlikeholdes. Oppfølgingsbesøk gjennomføres regelmessig, ca hvert år, med forenklet gjennomgang av den akkrediterte virksomheten. Hvert fjerde år gjennomføres en komplett, ny bedømming

Dersom viktige mangler oppstår, kan virksomheten bli suspendert, dvs. akkreditert aktivitet må midlertidig opphøre inntil manglene er opprettet. Om opprettingen ikke skjer innen et fastsatt tidsrom, termineres akkrediteringen.

Vedtak om akkreditering kan ankes etter reglene i Offentlighetsloven. Ankeinstans er Nærings- og handelsdepartementet, med unntak av saker som dreier seg om miljøkontrollører, der det er en spesiell ankeinstans.

I Norge har vi per september 1997 seks akkrediterte miljøkontrollører. De samme seks er også akkreditert som sertifiseringsorgan for å sertifisere bedrifter innen ISO 14001. Disse seks organisasjonene er:

- Det Norske Veritas Region Norge
- Grøner Certification
- Dovre Sertifisering
- Scandpower Certification
- TI Sertifisering
- Norwegian Certification Systems

Akkrediteringen angir hvilke bransjer miljøkontrollørene (og sertifiseringsorganene) har demonstrert kompetanse til å arbeide innenfor. Opplysninger om dette kan innhentes hos de akkrediterte.

Internasjonal tillit til akkrediterte tjenester sikres ved samarbeid og multilaterale avtaler

Omfattende europeiske samarbeid

Internasjonal troverdighet og anerkjennelse er en av hovedgrunnene for etableringen av akkreditering. Tilliten er basert på at alle land skal ha samme krav og samme "spilleregler". EU-kommisjonen er pådriver for å oppnå "a level playing field", dvs. handel i Europa uten tekniske handelshindringer. Dette er forankret i EØS-avtalen.

Det europeiske samarbeidet om akkreditering foregår primært i organisasjonene European Cooperation for Accreditation of Laboratories (EAL) for laboratorier og European Accreditation of Certification (EAC) for sertifiseringsorganer. Alle EU/EFTA-land er fullverdige medlemmer med samme innflytelse og har signert på at de vil arbeide i samsvar med vedtektene.

Multilaterale avtaler er hjørnesteiner for internasjonal tillit

De nasjonale akkrediteringsorganene har opprettet "multilaterale avtaler" (MLA) om gjensidig anerkjennelse av akkrediteringer. De landene som har signert, forplikter seg til å akseptere de andre signatarenes akkrediteringer som likeverdige med egne. Dermed anerkjenner de også akkrediterte sertifikater og akkrediterte målinger og kalibreringer i alle signatarlandene uten

å gjøre egen vurdering. Disse avtalene er kjernen i samarbeidet i Europa.

De fleste vest-europeiske land har signert MLA-ene

Målet er at alle deltakerlandene i EAL og EAC skal komme med i MLA-ene. Til nå har ti land signert MLA-en for akkreditering av sertifiseringsorganer, som ble etablert i november 1994. De andre MLA-ene har 12 signatarland. Norge har signert alle tre. Tabell 2 på neste side viser status for de tre MLA-ene. De fleste land har, i likhet med Norge, ett akkrediteringsorgan. Bare Tyskland har flere organer innen hvert område.

Globalt samarbeid: Vest-Europa er modell for verden

På samme måte som EØS-avtalen forutsetter akkreditering som verktøy for etablering av tillit og reduksjon av tekniske handelshindringer i Europa, gjelder det samme for World Trade Organisations (WTO) avtale på globalt nivå. To organisasjoner for globalt samarbeid er opprettet. Det er International Laboratory Accreditation Cooperation (ILAC) for laboratorieakkreditering og International Accreditation Forum (IAF) for akkreditering av sertifiseringsorganer. Målet er at disse skal være forum for samarbeid mellom regionale organisasjoner slik som EAL og EAC, i ulike verdensdeler. Samarbeidet i andre verdensdeler er ennå ikke så modent som i Europa, men en del organisasjoner er etablert. →

Tabell 2: Status for EAL/EACs multilaterale avtaler per april 1997.

Land	Akkrediteringsorgan	Medlem av MLA for:		
		Kalibreringslaboratorium	Prøvingslaboratorier	Sertifiseringsorganer
Belgia	BKO BELTEST		x	
Danmark	DANAK	x	x	x
Finland	FINAS	x	x	x
Frankrike	COFRAC	x	x	x
Irland	NAB	x	x	
Italia	SINAL SIT SINCERT	x	x	x
Nederland	RvA	x	x	x
Norge	NA	x	x	x
Spania	ENAC	x	x	
Sveits	SAS	x	x	x
Sverige	SWEDAC	x	x	x
Storbritannia	UKAS	x	x	x
Tyskland	DKD DAP DATech DEKITZ TGA	x	x x x	x x x
Østerrike	BMwA		x	—